DUMITRU LOŞONŢI

ETIMOLOGII PUŞCARIENE CONTROVERSATE (II)*

După cum a remarcat şi Mioara Avram (1999, p. 86), datorită „unor generalizări pripite şi superficiale s-au emis uneori judecăţi greşite asupra operei lui Sextil Puşcariu". Se mai vehiculează încă părerea că S. Puşcariu a exagerat explicând prin etimoane reconstruite cuvinte care nu provin din latină şi că „în problema opţiunii între statutul de derivat românesc şi cel de cuvânt moştenit S. Puşcariu ar fi fost din principiu de partea explicaţiei prin latină (cu etimon atestat sau reconstruit)" (*ibidem*).

DĂRĂPĂNA. În DA şi DLR verbul *a dărăpăna* este lucrat cu sensurile: 1. '(regional, complementul indică părul de pe cap) a smulge (de disperare, jale etc.)'; 2. p. a n a l. '(regional; complementul indică pene, fulgi) a jumuli; (complementul indică frunzele copacilor) a smulge'; 3. '(atestat numai la Dosoftei) (învechit; în forma *drăpăna*) a zgâria, a sfâşia'; 4. 'a (se) preface în ruină; a (se) ruina, a (se) degrada, a (se) nărui'; 5. fig. '(învechit) a face să ajungă într-o stare de decadenţă fizică sau morală'; 6. '(învechit) a nimici, a desfiinţa'.

I.-A. Candrea (1902, p. 11) crede că „le seul prototype latin qui convient au mot roumain, tant pour sa forme que pour son sens" este **dīrĭpĭno*, care „a été tiré de *dīrĭpio* à l'aide du même suffixe *-ĭno*, *-ĭnare* que nous trouvons dans *agĭno*, *-ĭnare*, **tragĭno*, *-ĭnare* etc.".

Sextil Puşcariu (1905, p. 319) afirmă că „*derapăn* nu poate corespunde unui **dirĭpino* [...], ci presupune un **derapĭno*", aşa cum indicase Cihac (vol. I, p. 227). Acest etimon a fost acceptat de REW (forma **dērapīnāre* cu *ī*, poate fi o greşeală, probabil de tipar), CADE, SDLR (care îl compară şi cu ngr. *drapanizo* 'cosesc'), DM, Rosetti 1986, p. 177, DEX[1, 2] (ca probabil), Mihăescu 1978, p. 26, MDA (ca probabil), dar pentru A. Graur 1937, p. 18 „*derapīnare* est impossible". CDDE îl consideră un derivat de la *râpă* („*dărăpăna*, v. *râpă*"). DU îl compară cu lat. *deripere*, iar V. Bogrea (în DR IV, p. 807) îl explică din gr. δρεπανίζω 'tai cu coasa, [cu] secera; cosesc, secer'. Găsind că „ipotezele anterioare sunt insuficiente", CDER crede că trebuie să se plece de la **dēru(n)quĭnāre*, „cu trecerea lui *qu* > p", variantă a lui *dēruncĭnāre* 'a peria, a netezi, a nivela', pierderea infixului nazal putându-se datora analogiei cu *rupes*...".

În DA (fasciculă apărută în 1949) este explicat din bg. „*drĭpanŭ*, *drĭpínamĭ* perfectiv *da drĭpna* (cit. d ă r p a m, d r ă p i n a m, d a d r ă p n a) 'a trage (de păr etc.), a smulge', fam., cf. 4. 'a trage la măsea, a bea' ", iar în DLR, din bg. *drápam* 'a pieptăna, a zgâria'.

De acest cuvânt s-a ocupat şi Vasile Frăţilă (2000, p. 35−41). După ce citează atestarea lui *a dărăpăna* cu sensul 'a smulge părul' în trei variante ale unor versuri

* Prima parte a acestui studiu a apărut în *Întâlniri*..., p. 80–86.

BDD-A13527 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:59 UTC)

populare („Faţa albă zgâria / Păr galben dărăpăna”, „Păr negru dărăpăna / Faţa albă zgâria”, „Faţa albă sgâriind / Păr galben dărăpănând”, *ibidem,* p. 36), consideră că aceste atestări (în realitate e una singură!) şi sensurile 1−3 (date în DA la acest verb) „nu ar reprezenta […] altceva decât o formă coruptă a lui *a depăra* ‘a smulge părul din cap’ (< lat. *depilare*)” (p. 40), verb cunoscut în dialectele dacoromân şi aromân, şi că *a dărăpăna* cu sensurile 4−6 este moştenit din lat. **deripino, -are*, „un derivat de la lat. *ripa*, cu prefixul *de-* şi cu sufixul verbal *-in*” (*ibidem,* p. 39). Îşi argumentază ipoteza menţionând că „de la lat. *ripa,* cu prefixul *de-* s-au format şi alte derivate romanice cu sensuri foarte apropiate sau chiar identice cu ale rom. *derăpăna* > *dărăpăna* (cf. lomb. *derrivar,* sp., pg. *derrivar* ‘einreissen’, deci 1. ‘a rupe, a sfâşia’, 2. ‘a dărâma’) (vezi REW 7328)”.

Şi pentru Pârvu Boerescu (2010, p. 202), sensurile date în dicţionare la acest cuvânt aparţin, în realitate, la două cuvinte: *dărăpăna*[1] (refl.) ‘a se ruina, a se distruge’, care continuă pe „lat. dun. **derapĭnāre* (cf. lat. cl. *rapere* ‘a jefui’, cf. *rapīna* ‘jaf”, şi *dărăpăna*[2] (var. înv. *drăpănă*) ‘a(-şi) smulge (părul etc.), a sfâşia’, un împrumut din „bg. *dărpam* (imp.), *drăpna* (pf. ‘a trage, a smuci’, cf. bg. *derá* ‘a jupui, a sfâşia’ [...], cf. bg. (pop.) *drápam* ‘a pieptăna, a zgâria’ ”.

După părerea noastră, avem a face cu un singur cuvânt, moştenit din lat. dun. **derapĭnare*, format cu pref. *de-* (cf. şi Mihăescu 1978, p. 26) şi suf. *-ino, -inare* de la *rapio, -ere*. Şi sensurile ‘a(-şi) smulge (părul etc.), a sfâşia’, ‘a trage, a smuci’ sunt atestate la baza *rapio, -ere* 1. ‘a lua repede, a apuca, a prinde repede, a înşfăca; a smulge’; 2. ‘a grăbi, a face în grabă’; 3. ‘a duce cu sine (cu forţa şi repede), a târî cu sine’; 4. ‘a răpi, a jefui, a prăda’ (Guţu 1983) sau la derivatele ei *dēripiō, -ere* ‘a smulge, a trage jos’ (*ibidem*) şi *dīripiō, -ere* (< *dis* + *rapio*: *ibidem*) 1. ‘a sfâşia, a sfârteca’; 2. ‘a smulge’; 4. ‘a jefui, a prăda’ (*ibidem*).

DESCĂMA. Verbul *a descăma* ‘(în dicţionarele din trecut) a scoate scame din ceva; a destrăma, a scămoşa’ a fost explicat de Sextil Puşcariu (PEW) din lat. *desquamo, -are,* care s-a păstrat şi în sp. *descamar*. Aceeaşi explicaţie o găsim în REW şi în Mihăescu 1978, p. 26 (*desquamare*).

După CADE şi CDER, e un derivat de la *scamă,* iar după MDA şi DLR, de la verbul *a scăma*. În MDA se indică prefixul *des-*, iar în DLR, prefixul *de-*.

TDRG[1, 3], DU, SDLR, DM, DEX[1, 2] şi BDG nu-l înregistrează.

Avem şi noi convingerea că e vorba de un element latin. Soluţia derivării în limba română cu prefixul *de-*, dată de DLR, nu poate fi reală şi pentru faptul că, aşa după cum a demonstrat H. Mihăescu (1978, *loc. cit.*), în textele din latina vulgară târzie este atestată „la préférence accordée au préverbe *dis-* au lieu de *de-*. Le composés avec *de-* sont relativement rares et ce préverbe ne devient pas productif en roumain [...]”.

DEŞERTA. Verbul *a deşerta*, care există şi în aromână (*dişertu*), este explicat de Sextil Puşcariu (PEW) din lat. **deserto, -are*. Ipoteza este însuşită de CDDE, care citează şi alte reflexe romanice (it. *disertare,* fr. *déserter,* port. *desertar*), de SDLR, care admite şi posibilitatea derivării interne, şi de G. Alessio (1954, p. 27).

BDD-A13527 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:59 UTC)

Savantul italian dă etimonul ca atestat, menţionând formele calabreză *disertari* ‘abortire’ şi siciliană *disirtari* ‘idem’.

TDRG[3], DU, CADE, DM, CDER, DEX[1, 2], BDG şi DLR îl derivă de la adjectivul *deşert*.

Într-adevăr, aşa cum dădea G. Alessio (*loc. cit.*), etimonul presupus de Sextil Puşcariu este atestat în ThLL V 69 (vezi Mihăescu 1978, p. 26, 66).

FUIÓR. În DA cuvântul *fuior* e definit 1. ‘cânepă meliţată şi periată; s p e c. mănuşa de cânepă meliţată şi întocmită în formă de păpuşă sau scul’; 2. p. e x t. ‘cânepă (considerată ca material din care se ţese pânză)’; 3. p. g e n e r. ‘orice materie textilă (lână, bumbac, mătase, borangic, dar cu deosebire in) înainte de a fi toarsă (strânsă în formă de mănunchi)’.

În Cihac, vol. I este explicat din etimonul latin reconstruit **funiolus*, un diminutiv de la *funis* ‘funie’. Etimologia va fi preluată de SDLR.

Sextil Puşcariu (1901, p. 821) a arătat că explicaţia nu poate fi corectă pentru că în graiul bănăţean avem forma *fuior*, nu *fuńor*, „cum ar trebui să sune urmaşul lui **funiolus*”.

Plecând de la forma ar. *ful′or* şi de la faptul că fuiorul are formă „rotundă de balon, care însemnare era inherentă latinescului *follis*”, afirmă „că *fuior* nu poate reprezenta decât un tip **folliolus*, diminutiv din *follis*”.

Etimologia a fost menţinută în PEW şi DA şi acceptată de CDDE, DU, CADE, REW, Graur 1937, p. 21, I. Fischer (în ILR II, p. 166 şi în Fischer 1985, p. 167), Rosetti 1986 p. 178, DDA, BDG, Mihăescu 1993, p. 245,MDA etc.

După menţiunea „origine incertă”, CDER emite ipoteza, care i se „pare de preferat”, că *fuior* provine „probabil din lat. *fŏliola*, dim. de la *fŏlium* ‘foaie’. Rezultatul normal, *fuioară*, conservat în Mold., a fost înlocuit de un sing. analogic, format pe baza pl. Semantismul pare a se explica, fie prin forma caracteristică a sculului sau fuiorului, fie prin sensul de ‘ghirlandă’ atestat pentru lat. *folia*, cf. sp. *copo*”. DM şi DEX[1, 2] lasă cuvântul cu etimologia necunoscută. TDRG[1, 3] indică două posibilităţi: lat. **fŏliŏlum*, derivat de la *fŏlium*, sau **fŏlliŏlum*, derivat de la *fŏllis*.

NÁIE are sensurile: 1. ‘(învechit şi regional) corabie’; 2. ‘(Trans.) partea din mijloc, principală, centrală a unei biserici; naos’ (vezi DLR).

După Sextil Puşcariu (PEW), este moştenit din lat. *navis, -em*, ca şi it., sp., pg. *nave*, eng. *naf*, prov., cat. *nau*, fr. *nef*. De aceeaşi părere este DU, REW, CADE, CDER, Mihăescu 1993, p. 308 şi MDA. Nesocotindu-l moştenit, I.-A. Candrea şi Ov. Densusianu nu-l includ în CDDE, iar Al. Graur (1937, p. 30) cere eliminarea lui dintre continuatorii romanici ai lui *navem*. Pentru DM, DLR şi BDG avem a face cu un neologism „din lat. (lit.) *navis*”. SDLR şi DEX[1, 2] nu-l înregistrează.

Dacă ar fi neologism, nu ştim cum s-ar fi putut ajunge de la fonetismul *navis* la *naie*. De altfel, cuvântul nu figurează în Chivu *et alii* 2002 sau în Rîpeanu (dir.) 2004.

BDD-A13527 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:59 UTC)

Ca termen moştenit se explică normal, având o evoluţie fonetică identică cu *ovis, -em* > *oaie*. Pentru păstrarea din latină „vorbeşte” şi atestarea lui în aromână (*naie*: DDA) şi în graiurile dacoromâne. E. Petrovici l-a notat în 3 localităţi transilvănene: Voiniceni MS, Petreştii de Jos CJ şi Bocşa SJ (ALR II, s.n., III h 857/235, 250, 279).

ORBECA, **ORBICA** este un cuvânt învechit şi regional care înseamnă ‘a orbecăi’. Sextil Puşcariu (PEW) îl explică din lat. **orbicŏ, -are*, un derivat de la *orbus*. Etimonul este însuşit de CDDE, care citează şi mirandolezul (< Mirandola – Modena, Italia) *urbigar*, de DM, CADE, I. Fischer (în ILR, vol. II, p. 185), Vasiliu 1989, p. 48 şi Mihăescu 1993, p. 219. Penultimii trei autori îl dau fără asterisc, deci ca atestat.

Îl consideră derivat de la *orb*, cu indicarea suf. *-ec*, Pascu 1916, p. 177, iar fără a indica sufixul, DU, REW, DEX[1, 2], DLR, MDA şi Andrei Avram (2006, p. 95). Din moment ce A. Graur (1937) nu face nicio remarcă la soluţia din REW, deducem că şi el împărtăşeşte ipoteza derivării cuvântului pe teren românesc. În SDLR e dat s.v. *a obârcui*, cu surprinzătoarea menţiune: „Forma *a orbeca* (*oarbec* sau *orbec*), dată de unii, îmi pare fabricată ca să susţină etim. *orb*” [sic!]. CDER, deşi reproduce părerile lui S. Puşcariu şi I.-A. Candrea–Ov. Densusianu, socoteşte că *a orbeca* nu-i decât o variantă a lui *a orbecăi*, verb pe care îl consideră un derivat „cu sufixul expresiv *-căi*” [!].

Nu avem nicio îndoială că *a orbeca* (> *a orbica*, „prin analogie cu *orbi*”: Vasiliu 1989, p. 48) este un cuvânt moştenit şi nu un derivat românesc. După cum se specifică şi în ILR, vol. I, p. 93, sufixul latin „*-icare*, productiv mai ales în latina târzie, n-a mai fost folosit pentru formarea de verbe noi în limbile romanice decât în cazuri rare”.

Că e vorba de un cuvânt latin, ne-o arată şi fonetica lui. Reflexul normal al formei de infinitiv este *a urbeca*, cu *o* latin neaccentuat trecut la *u*. În Boiţa SB, Sever Pop a notat pentru noţiunea ‘bâjbâi’ „io úrbec pin casă” (ALR I 1316/122), formă care lipseşte nejustificat din DLR. Sub influenţa lui *orb, a orbi* şi a indic. prez. *oárbec* (< *orbĭco*), din *a urbeca* s-a refăcut forma cu *o* iniţial.

Lipsesc nejustificat din DLR şi alte forme de indicativ prezent: [u̯ărbâc̆ăz] [sic!] (Mociu CJ: ALR I 1316/247, probabil scăpare de notare pentru [u̯ărbăc̆ăz]), [orbăc̆ăz] (Cosniciu de Jos SJ: *ibidem* 1316/298) şi [orbăc̆ăsc] (Firiza MM: *ibidem* 1316/355). Forma ultimă poate fi rezultatul contaminării între [orbăc̆ăz] şi [u̯orbă̆sc] (= orbesc).

UMBRA, **UMBRI**. Sextil Puşcariu (PEW) tratează în articole separate verbele *a umbri* ‘a face, a ţine, a da umbră; a acoperi cu umbra sa; a adumbri’ şi *a umbra* ‘idem’.

Pe *a umbri* îl explică din *ŭmbrēsco*, **-īre*, care l-ar fi înlocuit pe *ŭmbrēsco, -ĕre*, iar pe *a umbra*, pentru care citează o atestare din Cazania lui „Varlaam 1643, II, 68 b., 70” şi formele aromâneşti *aúmbru, aumbredz*, din lat. *ŭmbro, -are*, care s-a

BDD-A13527 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:59 UTC)

păstrat în it. *ombrare*, fr. *ombrer*. REW arată că s-a păstrat şi în prov. *ombrar*. A. Graur (1937, p. 39) afirmă că *a umbra* „est probablement fait en roumain sur *umbră*".

În DLR, *a umbra* este lucrat greşit, după părerea noastră, ca variantă (învechită şi regională) a lui *a umbri*, verb explicat de la *umbră*. Nu este reprodusă atestarea din Varlaam, dar sunt menționate cele 13 puncte unde a fost înregistrat pentru ALR I.

UMBRÁTIC este un adjectiv rar folosit, cu sensul 'care face umbră, care ține umbră, u m b r o s; care se află la umbră, lipsit de lumină'. După Sextil Puşcariu (PEW), este continuatorul adj. latin *umbraticus, -a, -um*, care s-a păstrat şi în fr. *ombrage*. De aceeaşi părere este şi G. Alessio (1954, p. 50).

Este considerat derivat pe terenul limbii române în CADE, CDER, MDA şi DLR. În acest ultim dicționar se face şi trimitere la lat. *umbraticus*.

Nu-l înregistrează TDRG[1, 3], DU, SDLR, DM, DEX[1, 2] şi BDG.

Nu vedem nici un motiv ca adjectivul latin să nu se fi păstrat şi în limba română.

VINTRICÉL este un substantiv bine atestat în DLR cu sensurile: 1. '(învechit şi regional) vintre [= abdomen; p. r e s t r. partea inferioară (şi laterală) a abdomenului]'; 2. '(învechit şi regional) stomac'; 3. '(regional; în forma *vitricel*) diaree, dizenterie'.

Sextil Puşcariu (1905, p. 325) arată că „etimologia e limpede: *ventricĕllus* în loc de *ventriculus*, cu cunoscuta substituire a lui *-ulus* prin *-ĕllus*...", cuvânt „atestat în C. gl. III, 14. 49" şi păstrat şi în it. *ventricello*, sard. *bentrigheḍḍa*, sp. *ventrecillo*.

Explicația, reținută în PEW, este însuşită de REW, C. Merlo (în Rendiconti, LIV, 1920, p. 154) şi G. Alessio (1954, p. 52).

După A. Graur (1937, p. 39), „pourrait éventuellement avoir été fait en roumain sur *vintre*". Pentru CADE, MDA şi DLR este un diminutiv de la *vintre*, cu suf. *-icel*, iar TDRG[3], DU, SDLR, CDER, DEX[1, 2] şi BDG nu-l înregistrează.

ZĂNÁTIC. Interesantă este şi situația lui *zănatic*. Bogdan Petriceicu-Hasdeu (HEM, vol. II, coloanele 2048–2049) îl explică din latinescul *dianaticus*, existent într-o predică a episcopului italian Maxim din sec. al V-lea. Este vorba de San Massimo, primul episcop de Torino, mort în anul 466.

Etimonul latin a fost acceptat de Sextil Puşcariu (PEW), A. Procopovici (1922, p. 183), Giandomenico Serra (1936–1937, p. 170), Fl. Demetrescu (1960, p. 325) etc.

CADE, DM, DEX[1, 2] îl compară cu lat. *dianaticus*.

După Alexandru Philippide (1894, p. 148), REW, SDLR, e un derivat de la *zână*. Sorin Paliga (1989, p. 147) afirmă că e „derivat, evident, de la *zână*, mai precis de la o formă de tip participial **zănat* > *zănatic*" [sic!!!].

CDER indică ambele posibilități: moştenit din *dianaticus* sau derivat românesc din *zână*. La p. 295, şi H. Mihăescu (1993) exprimă aceeaşi părere, dar la p. 452

BDD-A13527 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:59 UTC)

afirmă că *zănatic* este evident continuatorul lui *dianaticus* şi nu un derivat de la *zână* „(comme les pensent certains linguistes)”.

În DLR şi în MDA e dat ca moştenit din latinescul (neatestat) **dianaticus*. BDG nu dă etimologie.

Nu avem nicio îndoială că *zănatec* (> *zănatic*) e moştenit din lat. *dianaticus*. Deşi acesta din urmă apare atestat, după câte ştim acum, doar o singură dată, el a avut o anumită răspândire în epoca romană după cum demonstrează urmele lui neolatine din anii 982 („medietatem molini maioris qui vocatur *Janaticus*”, „medietatem moliture de molino *janatico*”, 1011 („iuxta molinum janatecum...”, „molendinum *janaticum*...”) şi 1143 („cum olivis filiorum Ursonis Janatici”), semnalate de Giandomenico Serra (1936–1937, p. 171).

Dacă ar fi un derivat de la *zână* nu s-ar putea explica prezenţa lui *ă* în loc de *î* în forma *zănatic*.

ZVÂNTURA. Ovid Densusianu (1901, p. 167), arăta că verbul *ventulare*, atestat în lat. vulgară alături de clasicul *ventilare*, s-a păstrat în dr. (*s*)*vânturare*, ar. (*z*)*vintur*, ir. *vinturǫ*, eng. *sventoler*, it. *sventolare*, sic. *vintuliari*, sard. *bentulare*, v.fr. *esventeler*.

Deşi lucrează într-un singur articol verbele *a vântura* şi *a zvântura*, Sextil Puşcariu (PEW) e de părere că acestea au etimoane diferite *[*ex-]vĕntŭlo, -are*, care s-au păstrat şi în it. (*s*)*ventolare*, ven. *sventolar*, sard. l. *bentulare*, friul. *svintulá*, eng. *sventoler*.

Etimonul **exvĕntŭlo, -āre*, reconstruit de Cihac, vol. I, p. 316, a fost însuşit nu numai de Sextil Puşcariu, ci şi de REW, Procopovici 1921–1922, p. 181, DU (unde e dată forma *a svântura* şi etimonul apare fără asterisc), DDA (pentru *azvimtur, azvintur, azvântur* etc.), Mihăescu 1978, p. 26 etc.

A zvântura lipseşte din TDGR[1, 3], CADE, dar aici se găseşte adj. *svânturat, zvânturat* explicat din lat. vulg. *exventŭlo* < *clas. ventĭlo* (TDRG[1, 3]), „lat. vulg. **exventulatus* = clas. *ventilatus*” (CADE). După SDLR, provine din *a vântura* sau din lat. **ex-ventŭlare*. După menţiunea „etimologia necunoscută”, în DEX[1, 2] se face trimitere la *a vântura*. DLR şi MDA îl derivă, evident greşind, de la *a vântura* cu pref. *z-*.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Alessio 1954 = Giovanni Alessio, *Concordanze lessicali tra i dialetti rumeni e quelli calabresi.* Estratto dagli „Annali della Facoltà di Lettere e Filosofia di Bari”, I, 1954, p. 3–53.

ALR I = Material inedit, adunat de Sever Pop pentru ALR I (aflat la Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu” din Cluj-Napoca al Academiei Române).

ALR II, s.n. = *Atlasul lingvistic român* [II], serie nouă, vol. I–VII, [Bucureşti,] Editura Academiei R.P.R./R.S.R, 1956–1972.

Avram 2006 = Andrei Avram, *Comentarii şi ipoteze etimologice*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006.

BDD-A13527 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:59 UTC)

Avram 1999 = Mioara Avram, *Formarea cuvintelor în preocupările lui Sextil Puşcariu*, în StUBB, XLIV, 1999, nr. 1–2, 76–87.
BDG = Vasile Breban, *Dicţionar general al limbii române.* Ediţie revăzută şi adăugită, vol. I–II, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1992.
Boerescu 2010 = Pârvu Boerescu, *Propuneri şi argumente pentru revizuirea unor etimologii din DEX/DLR/DEXI (II)*, în LR, LIX, 2010, nr. 2, p. 185–206.
CADE = *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”.* Partea I: *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi*, de I.-Aurel Candrea, Bucureşti, Editura Cartea Românească, [1931].
Candréa 1902 = J.-A. Candréa-Hecht, *Les éléments latins de la langue roumaine. Le consonantisme*, Paris, Librairie Émile Bouillon Éditeur, 1902.
CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine* [A–Putea], Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Comp. Societate Anonimă, 1907–1914.
CDER = Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*. Ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2001.
Chivu–Buză–Roman-Moraru 1992 = Gheorghe Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicţionarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421–1760)*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1992.
Cihac I, II = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, [vol. I.]. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort s/M., Ludolphe St-Goar, 1870; [vol. II.]. *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francfort s/M., 1879.
ConvLit. = „Convorbiri literare”, Iaşi, apoi Bucureşti, I, 1867–1868 şi urm.
DA = *Dicţionarul limbii române* [publicat de Academia Română, sub redacţia lui Sextil Puşcariu], Bucureşti, 1913–1949.
DDA = Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic.* Ediţia a doua augmentată, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1974.
Densusianu 1901 = Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, vol. I, Paris, Ernst Leroux, 1901.
DEX[1, 2] = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, [Bucureşti], Editura Academiei R.S.R., 1975; ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
Demetrescu 1960 = Fl.[oricica] Demetrescu, *Valoarea peiorativă a sufixului* ***-aticus***, în „Studii clasice”, II, 1960, p. 321–330.
DLR = *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, tomul VI [M], Bucureşti, 1965 şi urm.
DM = *Dicţionarul limbii române moderne*, [Bucureşti,] Editura Academiei R.P.R., 1958.
DR = „Dacoromania”. Buletinul „Muzeului Limbei Române”, I, 1920–1921 (apărut: 1921); II, 1921–1922 (apărut: 1922); III, 1922–1923 (apărut: 1924); IV, partea I şi partea a II-a, 1924–1926 (apărut: 1927); V, 1927–1928 (apărut: 1929); VI, 1929–1930 (apărut: 1931); VII, 1931–1933 (apărut: 1934); VIII, 1934–1935 (apărut: 1936); IX, 1936–1937 (apărut: 1938); X, partea I [şi partea a II-a] (apărut: 1941, 1943); XI (apărut: 1948).
DU = Lazăr Şăineanu, *Dicţionar universal al limbei române.* A cincea ediţiune, [Craiova,] Editura Scrisul Românesc, [1925].
Fischer 1985 = I. Fischer, *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985.
Vasile Frăţilă, *Etimologii. Istoria unor cuvinte*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2000, p. 35−41.
Graur 1937 = A. Graur, *Corrections roumaines au* ***REW***, în BL, V, 1937, p. 80–124.
Guţu 1983 = G. Guţu, *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.
HEM = B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor*, vol. I–IV, Bucuresci, Stabilimentul Grafic Socecu & Teclu, 1886, 1893, 1898.
ILR I, II = *Istoria limbii române*, vol. I. *Limba latină*, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1965; vol. II, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1969.

BDD-A13527 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:59 UTC)

Întâlniri... = *Întâlniri între filologi români şi germani*. Actele colocviului de la Cluj-Napoca, 24–26 mai 2002 – *Deutsches und rumänische Philologen in der Begegnung*. Akten des gleichnamigen Kolloquiums in Cluj-Napoca, vom 24.–26. Mai 2002, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2003.
LR = „Limba română", Bucureşti, I, 1952, şi urm.
MDA = *Micul dicţionar academic*, vol. I–IV, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001–2003.
Mihăescu 1978 = H. Mihăescu, *La langue latine dans le sud-est de l'Europe*, Bucureşti–Paris, Editura Academiei R.S.R.–Les Belles Lettres, 1978.
Mihăescu 1993 = H. Mihăescu, *La romanité dans le sud-est de l'Europe*, [Bucureşti,] Editura Academiei Române, 1993.
Paliga 1989 = Sorin Paliga, *Zeităţi feminine ale basmelor româneşti:* ***zânele*** *şi* ***Sânzienele****. Originea cuvintelor şi a cultului profan*, în LR, XXXVIII, 1989, nr. 2, p. 141–149.
Pascu 1916 = G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, 1916.
PEW = Sextil Puşcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, I. *Lateinisches Element*, Heidelberg, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1905.
Philippide 1894 = Alexandru Philippide, *Principii de istoria limbii*, Iaşi, Tipografia Naţională, 1894.
Procopovici 1921–1922 = Al. Procopovici, *Probleme vechi şi nouă*, în DR II, 1921–1922, p. 174–212.
Puşcariu 1901 = Sextil Puşcariu, *Studii şi notiţe filologice*, I. *Etimologii*, în ConvLit. XXXV, 1901, nr. 9, p. 813–829.
Puşcariu 1905 = Sextil Puşcariu, *Studii şi notiţe etimologice* [sic], X. *Etimologii*, în ConvLit., XXXIX, 1905, p. 297–326.
Rendiconti = „Reale Istituto Lombardo di Scienze e Lettere". Rendiconti, I, 1866 şi urm.
REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. 3., völlig neu bearbeitete Auflage, Heidelberg, Winter, 1935.
Rîpeanu (dir.) 2004 = Sanda Reinheimer Rîpeanu (dir.), Jana Balacciu Matei, Cristina Halichias, Coman Lupu, Cristian Moroianu, Alexandra Nicolescu, Victoria Popovici, Oana Sălişteanu Cristea, Maria Theban, *Dictionnaire des emprunts latins dans les langues romanes*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2004.
Rosetti 1986 = Al. Rosetti, *Istoria limbii române.* Ediţie definitivă, [Bucureşti,] Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986.
SDLR = August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti (etimologii, înţelesuri, exemple, citaţiuni, arhaizme, neologizme, provincializme)*. Ediţiunea întâia, Iaşi, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună", 1939.
Serra 1936–1937 = Giandomenico Serra, „*Ceneri e faville*". *Note etimologiche e lessicali di dialettologia italiana II*, în DR, IX, 1936–1937, p. 161–205.
StUBB = „Studia Universitatis „Babeş-Bolyai", I, 1956 şi urm.
TDRG[1, 3] = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I–III, Bucureşti, Imprimeriile Statului, 1903–1924; 3., neubearbeitete Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, Cluj-Napoca, Editura Clusium. Band I. A–C, 2000; Band II. *D–O*, 2003; Band III. *P–Z*, 2005.
Vasiliu 1989 = Laura Vasiliu, *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. III. *Sufixele*, 1. *Derivarea verbală*, [Bucureşti,] Editura Academiei R.S.R., 1989.

Simbolurile pentru judeţe: CJ = Cluj; MM = Maramureş; MS = Mureş; SB = Sibiu; SJ = Sălaj.

Când ne referim la materialul încă nepublicat adunat pentru atlase, după sigla fiecăruia urmează numărul întrebării din chestionarul respectiv (ALR I, ALR II, NALR), despărţit prin bară oblică de numărul (numerele) cartografic(e) al(e) localităţii (localităţilor) anchetate. În cazul unor cuvinte sau sensuri menţionate după DA, DLR ori MDA, am indicat şi sursele de unde aceste dicţionare le extrag, utilizând abrevierile lor.

BDD-A13527 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:59 UTC)

ABREVIERI

adj. = adjectiv
ar. = aromân(ă)
bg. = bulgar(ă)
cat. = catalan(ă)
cf. = (lat.) *confer*
clas. = clasică
dim. = diminutiv
dr. = dacoromân(ă)
eng. = engadinez(ă)
fig. = figurat
fr. = francez(ă)
friul. = friulan(ă)
h = hartă, hărți
ir. = istroromân(ă)
înv. = învechit
lat. = latin(ă)
lat. dun. = latina dunăreană
lat. vulg. = latina vulgară
lit. = literar
loc. cit. = locul citat
Mold. = Moldova
ngr. = neogrec
p. = pagină
p. a n a l. = prin analogie
p. e x t. = prin extensiune
pg. = portughez(ă)
p. g e n e r. = prin generalizare
pl. = plural
pop. = popular
pref. = prefix
p. r e s t r. = prin restricție
prov. = provensal(ă)
pș. = planșa
refl. = reflexiv
sl. = slav
s.v. = (lat.) *sub voce* 'sub cuvântul'
sp. = spaniol(ă)
suf. = sufix
şi urm. = şi următorii, următoarele
Trans. = Transilvania
ucr. = ucrainean
var. = variantă
ve. = venet, din provincia Veneției
vol. = volum

CONTROVERSIAL ETYMOLOGIES IN SEXTIL PUŞCARIU'S SCIENTIFIC WORK (II)

(*Abstract*)

The author discusses, from the etymological point of view, some words for which Sextil Puşcariu proposed Latin etymons or accepted such Latin etymons proposed by other authors but which were contested by some linguists. Taking into consideration phonetic, lexical, etc. arguments, the author proves that Puşcariu's Latin etymons are correct.

Cuvinte-cheie: *Sextil Puşcariu, etimologie,* ***a dărăpăna***, ***a descăma***, ***a orbeca***, ***zănatic****.*
Keywords: *Sextil Puşcariu, etymology,* ***a dărăpăna*** *'to get shattered, to deteriorate',* ***a descăma*** *'to unweave, to tease',* ***a orbeca*** *'to grope about, to fumble about',* ***zănatic*** *'crazy, scattered-brained'.*

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
dumitru_losonti@yahoo.com

BDD-A13527 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:59 UTC)